

PASJA STEKLINA V ŠKOFJI LOKI LETA 1892

Leto 1892 verjetno ni predstavljalo nobene posebne prelomnice v dolgi zgodovini mesta ob sotočju Selščice in Poljanščice. V tem letu je postala Loka bogatejša za kip svetega Janeza Nepomuka na Franca Jožefa (Kapucinskem) mostu, drugih pomembnejših dogodkov, ki bi močnejše vzburkali mirni tok življenja meščanov, pa ni zaslediti. Občinski odborniki so na svojih sejah največ pozornosti posvečali zgraditvi mrtvašnice na novem pokopališču, popravilu Lahovega mostu, ustanovitvi mestne posojilnice, popravilu snežnih držajev, uvedbi dvojezičnega poštnega pečata, spregovorili pa so tudi o preteči nevarnosti kolere in morebitnem nakupu razkužilnega aparata.¹

Mojo pozornost pa je pritegnila drobna mapa gradiva, ki govori še o enem zanimivem dogodku iz leta 1892 – o primeru stekline v Škofji Loki. Ker je gradivo, ki ga hrani enota Zgodovinskega arhiva Ljubljana (dalje ZAL) v Škofji Loki, zelo skromno, sem ga skušala dopolniti s časopisnimi viri in bogatim arhivskim gradivom, s katerim razpolaga Zgodovinski arhiv v Ljubljani. Namen pričujočega sestavka ni bil le opisati zanimiv dogodek, ki se je zgodil konec maja 1892. leta, temveč tudi prikazati, kako dobro so se v 19. stoletju, pa tudi že nekoliko prej, zavedali nevarnosti stekline in njenih posledic, na kakšne načine so se ji hoteli izogniti, če pa se je kljub temu le pojavila, kako so skušali pomagati poškodovancu.

V strokovni literaturi se za to nevarno kužno bolezen, ki ne ogroža le živali, temveč tudi človeka, uporabljata dva izraza: *lyssa* in *rabies*. Prvi je grškega, drugi latinskega izvora, oba pa nam dokazujeta, da so steklino poznali že antični Grki in Rimljani. Stoletja se je steklina širila po vsem svetu z izjemo Velike Britanije, Nove Zelandije, Avstralije in Havajev, kjer z zelo strogimi karantenskimi ukrepi preprečujejo njen pojav.

Dolgo časa so ljudje mislili, da steklina nastane sama od sebe, zaradi pomanjkanja vode, prevroče hrane, zadržanega spolnega nagona in podobnega. Celo slavni živinozdravnik dr. Janez Bleiweis je bil takšnega zmotnega prepričanja. Takole je zapisal leta 1847 v Novicah:² »*To vemo, da marsikatero stvari ji pot pripravijo. Take so: dolg neprejemljiv mraz in po njem nagla vročina, prevelika in predolga vročina poleti, trud in vpehanje, če pes nima prilike se vode napiti, leža pozimi pod vročo pečjo, dolga lakota, gnila pijača iz mlake ali gerde luže, itd.*«

Takšno zmotno mišljenje je ob koncu prejšnjega stoletja ovrgel francoski znanstvenik Louis Pasteur. Petletno raziskovalno delo je bilo leta 1885 kronano s fantastičnim uspehom za tisti čas. Šestega julija tega leta je Pasteurju uspelo s cepljenjem rešiti življenje deklici, ki jo je ugriznil stekel pes.³ S tem dejanjem je zarisal ostro prelomnico v dolgi zgodovini te nevarne bolezni in dal novega upanja človeškemu rodu. Steklina ni bila več neozdravljiva.

Za razliko od ostalih kužnih bolezni, ki se širijo predvsem z iztrebki, izločki, vdihovanjem okužene sape, se steklina prenaša izključno s slino okužene živali, ki po ugrizu ostane v rani.⁴ Okužena žival je lahko pes, mačka, lisica, volk, konj, govedo, prašič, ovca ali koza. Virus potuje po živcih do možganov in hrbtnega

mozga in nato, prav tako po živcih, na okrajne dele telesa. Zato tudi ugrizi niso enako nevarni. Sorazmerno najmanj nevarni so ugrizi spodnjih delov nog, že bolj nevarni so ugrizi na rokah, najbolj nevarni pa so ugrizi na glavi. Po inkubacijski dobi, ki je lahko različno dolga, se odvija bolezen v treh fazah, katere značilnosti so: motnje zavesti, huda razdraženost živcev, ohromitev in slednjič smrt.⁵

Pa bodi dovolj splošnih podatkov in vrnimo se v zadnjo četrtino 19. stoletja. Čeprav se med arhivskim gradivom omenja steklina v Škofji Loki samo v letu 1892, pa to verjetno ni bil edini primer te bolezni na Loškem. Da je bila v preteklih stoletjih stalno prisotna na slovenskih tleh, dokazujejo razne okrožnice⁶ in celo zakon o odvrčanju in zatiranju kužnih bolezni pri živalih.⁷

Z okrožnicami je želela oblast seznaniti preprosto prebivalstvo, kako postopati proti steklini. Ena prvih sodi v leto 1783, naslednja pa je dve leti mlajša. Ker so njuna navodila kmalu zatonila v pozabo, je gosposka leta 1792 izdelala nova slovensko-nemška navodila, ki zelo podrobno navajajo znake stekle živali, kako se ji izogniti, kakšne so naloge konjederca in kako nuditi prvo pomoč poškodovanca. Ta okrožnica se le malenkostno razlikuje od številnih drugih zakonov, ki so nastali desetletja kasneje, kar dokazuje, kako dobro so se že pred dvesto leti zavedali nevarnosti in posledic stekline.

Omenjena okrožnica ter zakon iz leta 1880 sta med drugim določala tudi to, da je treba vsak primer klatenja potepuškega psa, prav tako pa tudi vsak primer ugriza, naznaniti oblasti. In ta naznanila niso bila redka. To zlasti vidimo ob primeru Ljubljane, kjer se je ohranilo več gradiva. Pogosto so meščani prijavljali pri Mestnem magistratu, da jih je napadel pes, jim pri tem raztrgal oblačila in povzročil rane. Najpogostejši so bili ugrizi v roke in noge. Če je poškodovanec vedel, kdo je lastnik psa, oziroma če se je to dalo ugotoviti po pasji številki, so proti takšnemu lastniku kazensko postopali po členu 391 kazenskega zakonika.

Vsaki prijavi je sledil pregled psa, ki ga je opravil mestni živinozdravnik, in poročilo, ali je pes zdrav ali ne. V primeru, da je bil stekel, so psa izročili konjederцу, poškodovanca pa napotili v bolnišnico.

Kazenske ovadbe nam dokazujejo, da je bilo mnogim lastnikom kaj malo mar, kje se potikajo njihovi psi in koliko bodo storili za varnost pred ugrizi, ki bi jih povzročili njihovi hišni varuhi. Zanimiv je npr. odgovor F. Sterle, ki je na zaslišanju, ker je njen pes ugriznil mimoidočega, v obrambo izjavila le, da ona ne more storiti nič, če je pes popadljiv.⁸

Na stalno prisotnost stekline opozarja tudi, da so skoro vsak mesec v katerem od županstev razglasili pasjo zaporo, t. i. pasji kontumac, in uvedli ukrepe, ki jih je določal 35. člen zakona o zatiranju in odvrčanju kužnih bolezni. V manjših krajih so pasjo zaporo razglasili ob nedeljah ali praznikih po jutranji maši. V Ljubljani so navadno natisnili še sto slovensko-nemških razglasov in jih nalepili na vogale ulic in cest. Za boljše obveščanje sta slovenski oglas objavila še *Slovenec* in *Slovenski narod*, nemškega pa *Laibacher Zeitung*. Pasjo zaporo so razglasili v vseh občinah, kjer se je klatil stekel pes, in je ponavadi trajala tri mesece. Če se v tem času na ozemlju, kjer je zapora veljala, ni pojavil noben primer stekline, je c. kr. okrajno glavarstvo pasjo zaporo preklicalo. Prenehanje zapore je najavil nov razglas, ki so ga prebrali po nedeljski maši, v Ljubljani pa še natisnili v petdesetih izvodih v slovenskem in nemškem jeziku in nalepili po mestu.

Za vse kraje škofjeloške in starološke občine je c. kr. okrajni glavar, ki je uradoval v Kranju, razglasil pasjo zaporo 28. maja 1892 in se je glasila takole:⁹

Županstvu v Loki

Ker se je danes besnost (steklost) psa, kateri je kraje tamošnje občine okužil in tri osebe ugriznil, dokazala, da se v obče radi nevarnosti te kuge vsled § 35 živ. zakona od 29. svečana 1880 v vsih krajih občine Škofja Loka in Stara Loka naslednja pravila urede:

1. Vsi psi in mačke, kateri so z besnim psom v dotik prišli, se morajo vsled § 35, alin. 4 gori omenjenega zakona, takoj brez izjeme konjedercu izročiti, da jih uniči.

2. Ugrizena goveja živina in konji morajo se od zdrave živine štiri mesece, ovce, koze in prašiči pa tri mesece ločiti. Med tem časom se ne sme ta živina prepeljavati v druge kraje.

3. Vsi psi se morajo, dokler se kaj drugega ne ukaže, na dvorišče na močno verižico pripeti, na prostem pa z močno, dobro, prilično in novo torbo preskrbeti ali pa na močni verižici peljati.

4. Vsako novo zbolenje psa ali mačke ali kake druge domače živali se mora takoj pod ostro odgovornostjo tu sem naznaniti.

5. Psi, kateri prosto okrog letajo, naj se takoj ulove in umore, kar se gospodu županu ali njega namestniku zaukaže, da konjedercu, kateri prosto okrog letajoče pse lovi, strežnika preskrbi.

6. Ta pravila naj se takoj jedenkrat, potem pa še trikrat po vrsti sledečih nedelj ali praznikov po jutranjej službi božji po navadi razločno razglase.

7. Kateri tem naredbam nasprotuje, bode kaznovan z zaporom jednega leta in če težko poškodovanje ali smrt kakega človeka sledi, z zaporom do treh let po § 45 omenjene postave in ministerske naredbe od 24. 5. 1882 drž. zak. št. 22, odst. 51.

Kranj, dne 28. 5. 1892

*c. kr. okrajni glavar
Dr. Gstettenhofer*

Zaporo so razglasili pred kapucinsko cerkvijo 3. junija, 5. junija, 6. junija in 12. junija 1892.

Pse, za katere so samo sumili, da so prišli v stik s steklo živaljo, so morali lastniki pripeljati h konjedercu na opazovanje. Če se je izkazalo, da pes ni zbolel, ga je smel gospodar vzeti nazaj domov pod naslednjima pogojema:

- da je moral biti pes še cel naslednji mesec doma priprt,
- da ga je lastnik še vnaprej opazoval in preiskoval.

Prav tako je opazovanje v določenih primerih veljalo za ljudi. Za ilustracijo navajam primer iz Ljubljane, ko je 14. junija 1892 pes Franceta Urbanca v Mostah, kljub temu, da je bil priklenjen na verigi, ugriznil fижakarja Franca Rojca¹⁰ v roko. Ko je psa pregledal okrajni živinozdravnik, je ugotovil steklino. Zaradi tega je Mestni magistrat zaukazal Rojcu, naj se zgłosi pri dr. Šlajmarju v ljubljanski bolnišnici, da ga bo natančno pregledal. Vendar se je na koncu izkazalo, da vsa zadeva ni bila tako resna, kot so sprva mislili. Zato Rojcu ni bilo potrebno oditi na zdravljenje v Budimpešto, ampak je moral priti le vsak dan na opazovanje k mestnemu fiziku.

V zgodovini zdravljenja stekline ločimo dve obdobji s prelomno letnico 1885, ko se ljudskemu zdravilstvu pridruži še zdravljenje v obliki cepljenja. Iz že prej omenjene okrožnice izvemo, da so ob koncu 18. stoletja vsako rano, ki jo je povzročil stekel pes, najprej umili s toplo slano vodo, z milnico ali močnim lugom. Rano in njeno okolico so nato oribali s suho soljo, če pa te niso imeli pri roki, pa s suho zemljo ali tobakom. Nato so rano pogosto izpirali, da je ostala sveža 40 dni. V tem času so na ranjeno mesto polagali zmečkano čebulo, česen z malce popra ali pa med, zmešan s črnim milom. Svetovali so, naj ranjenec pije dosti čaja iz bezgovega cvetja.¹¹

Da se način zdravljenja v naslednjih petdesetih letih ni dosti spremenil, nam dokazuje zapis dr. Janeza Bleiweisa iz leta 1847. Takole pravi: *»Posljejo hitro po zdravnika, pa ne po kakiga mazača. Tinčasi pa pustijo rano kervaveti. Ko nekoliko kervi izteče, namažejo rano s peresom v »hudičevo olje« pomočenim, ki so ga ravno zato pri hiši imeli. Če ni takega pri rokah, se mora rana z razbeljenim železom žgati... Mati zdaj rano in oslinke z močno vodo izpirajo (za izpiranje rane je dober tudi domači in milarski lug ali apnena voda. Tudi slana voda je dobra, ki jo lahko narediš iz pesti soli in poliča mlačnega kropa) de rana kar nič več ne solzi. Nato pomočijo, de bi se začela rana gnojiti, v slan lug perteno, v štiri gube djano cunjico. Jo s stolčeno soljo poštopajo. Denejo na rano. Jo rahlo obvežejo (dobra obveza je tudi stolčen česenj ali pa nasoljena čebula). Mehurje, ki so se delali, so mati z nožikom prerezali in izpušali. Ravno tako se mora ugriznjena rana prerezati in sem ter tja prepikati, če je bila prezgodaj ali napak zaceljena, ali pa, če bolnika že steklina obhaja. De bi se stara rana začela gnojiti, se ravna, kakor pri novi.«*¹²

Pasteurjeve raziskave v začetku osemdesetih let preteklega stoletja so močno spremenile dotedanji način zdravljenja stekline, saj so pokazale, da je obolenje možno preprečiti, če se takoj po ugrizu prične s cepljenjem. S tem se doseže imuniteta, še preden bi se pojavili znaki stekline. Komaj tri leta po prvem uspešnem cepljenju so začeli po Evropi nastajati Pasteurjevi zavodi za izdelavo cepiva in raziskave na tem področju. Eden prvih je bil ustanovljen v Budimpešti, kamor so pred prvo svetovno vojno pošiljali na zdravljenje tudi bolnike iz naših krajev. Na jugoslovanskih tleh so Pasteurjev zavod najprej ustanovili v Nišu – leta 1900, po prvi svetovni vojni pa še v Novem Sadu, Sarajevu, Zagrebu in protisteklinški oddelek v Celju.¹³

Ker so bili dezinfekcijski aparati pred sto in več leti prava redkost, so odredbe določale, da je treba vso obleko, ki jo je imel poškodovanec na sebi ob ugrizu, če pa je umrl, pa tudi vse ostalo perilo, sežgati ali vsaj temeljito oprati z močnim lugom. To je veljalo tudi za posteljo in predmete, s katerimi je prišel poškodovanec v stik. Mrliča niso smeli umivati ali z golimi rokami polagati v krsto.¹⁴

Posebni predpisi so veljali tudi za konjederca. Le-ta je moral vsakega psa, ki je zbolel za steklino, pokončati, posuti z živim apnom in na posebej za to določenem mestu dovolj globoko zakopati, da druge živali ne bi mogle do njega. Pod strogo kaznijo je bilo prepovedano stekle živali klati, izdelovati iz njih razne izdelke in le-te prodajati ali metati trupla steklih živali v vodo. Prav tako je bilo prepovedano trupla živali, ki so poginila za steklino, dajati iz kože, secirati pa so jih smeli le živinozdravniki.¹⁵

Pravila, da je bolje preprečevati kot zdraviti, so se držali že naši predniki, zato so skušali steklino na razne načine izkoreniniti. Tako oblast kot tudi posamezniki so se zavedali, da so njen najpogostejši prenašalec psi brez gospodarja, ki se podnevi in ponoči klatijo po cestah, okoli hiš, si iščejo hrano, ogrožajo ljudi in živali in raznašajo kužne bolezni. Da bi zmanjšali število teh klateških psov in da

bi uvedli evidenco vseh psov, so oblasti že v drugi polovici 19. stoletja uvedle pasjo takso.¹⁶ Od leta 1869 dalje je imela vsaka občina v mestih in na deželi pravico pobirati davek v višini enega do treh goldinarjev na leto za vsakega psa na deželi in po štiri goldinarje v mestih. Davka so bili oproščeni le tisti lastniki, katerih psi so bili nujno potrebni za varovanje samotnih posestev. Ob plačilu takse so psa vpisali v pasji register. Istočasno je lastnik prejel t. i. »pasjo marko«, ki jo je moral psu varno in razvidno pritrčiti na ovratnico. Pse, ki jih je konjederec po prvem marcu polovil brez veljavne pasje značke, je po dveh dneh pokončal, če jih lastniki niso prišli iskat. V nasprotnem primeru je moral lastnik plačati konjedercu za oskrbo psa en goldinar v mesecu marcu oziroma dva goldinarja, če je bil pes ujet med prvim aprilom in 31. decembrom.¹⁷

Če so ugotovili, da lastnik psa ni plačal takse za tekoče leto, so ga pristojni na to najprej opozorili in mu dali na voljo rok osmih dni. Če tudi v tem času takse ni poravnal, so jo izterjali v obliki rubežnine. Če tudi to ni bilo izvedljivo, so lastniku psa odvzeli in ga izročili konjedercu.¹⁸ Da so lastniki psov kaj radi pozabili na plačilo takse, kažejo številne ovadbe mestnih stražnikov, ki so pogosto naleteli na pse z neveljavno pasjo značko ali pa kar brez nje.¹⁹

Pa se povrnimo k že prej omenjenemu primeru stekline v Škofji Loki.²⁰ Neljubi dogodek se je pripetil 24. maja 1892 leta. Iz prvega sporočila, ki ga je še istega dne poslalo županstvo mesta Škofja Loka c. kr. okrajnemu glavarju v Kranj, izvemo, da je med prvo in drugo uro popoldan stekel pes v Karlovcu pri mizarju Kržišniku ugriznil človeka in psa. Primer je mestnemu uradu naznanil dr. Anton Arko, ki je poškodovanega 73-letnega Jakoba Praprotnika iz Kališ št. 2, tedaj stanujočega v Krnišah (Visoko), pregledal in obvezal. Isto kot Praprotniku se je 24. maja zgodilo tudi Jerneju Hafnerju, vulgo staremu Berlecu, iz Škofje Loke, in šolarju Janu Arharju, vulgo Mrharjevemu, iz Zminca.

Žandarmerijska postaja se je še isto popoldne podala na lov za sumljivim psom, ki je bežal v smeri proti Šentvidu. Tu so ga naslednji dan ujeli in pokončali. Še pred tem pa je pes ugriznil neko žensko, zaradi česar so uvedli pasjo zaporo v Šentvidu in Medvodah.²¹ Steklega psa sta zasledovala Josip Perko in Anton Košenina, za kar sta dobila vsak po 80 krajcarjev.

Zaradi suma, da je bil pes stekel, je županstvo mesta Škofja Loka že naslednji dan zaukazalo, da morajo vsi psi nositi nagobčnik ali pa biti prikljenjeni na verigo. Pse, ki so prišli v dotik s sumljivim psom, so morali njihovi lastniki izročiti v varstvo konjedercu. Takšna določila so veljala dotlej, dokler ni bilo točno znano, ali je bil sumljivi pes res stekel ali ne. Ker so bila sumničenja o steklini točna, je c. kr. okrajno glavarstvo dne 28. maja 1892 zaukazalo pasjo zaporo za vse kraje občine Škofja Loka in občine Stara Loka.

O ranah, ki jih je poškodovancem povzročil stekel pes, izvemo iz zapisanih dokumentov bore malo. Glede na to, da Praprotnika omenjata samo prvi dve sporočili, vsa kasnejša pa le Jerneja Hafnerja in Jana Arharja, je moč sklepati, da jo je Praprotnik še najbolje odnesel, medtem ko sta preostala dva poškodovanca dobila ugriznine po rokah. Obema je ugriznine zdravil s koncentrirano karbolno kislino dr. Anton Arko – tukajšnji okrajni zdravnik.

Zaradi resne nevarnosti, da bi kateri od poškodovancev zbolel za steklino, je županstvo mesta Škofja Loka takoj pozvalo na pogovor Jerneja Hafnerja in starše Jana Arharja, da se dogovorijo glede zdravljenja v Budimpešti. Hafner se je takoj odločil za Pasteurjevo metodo zdravljenja, starši drugega poškodovanca pa so pristali na zdravljenje šele po večkratni pisni intervenciji c. kr. okrajnega glavarstva iz Kranja.

Pasteurjeva metoda zdravljenja je potekala v obliki cepljenja in je trajala od dva do tri tedne. Škofjeloška poškodovanca sta se odpravila na pot šele v ponedeljek 27. junija 1892 – torej dober mesec po napadu steklega psa. V Pasteurjev inštitut sta bila sprejeta 29. junija in sta ostala v njem do 11. julija 1892. Vse te podatke izvemo iz dveh odpustnic, ki sta ju poškodovanca dobila ob odhodu domov. Na vsaki odpustnici je bilo poleg tekoče številke, osebnih podatkov in časa zdravljenja zapisano še opozorilo županstvu v Škofji Loki, naj 24. avgusta 1892 sporoči inštitutu v Budimpešto, kakšno je zdravstveno stanje posameznega poškodovanca. Obadva sta bila omenjenega dne popolnoma zdrava in brez škodljivih posledic neljubega ugriza.

Ker sta bila poškodovanca revna, je stroške potovanja in zdravljenja v Budimpešti krilo c. kr. okrajno glavarstvo v Kranju, ki je v ta namen poslalo županstvu v Škofji Loki 80 goldinarjev. Ko so na koncu potegnili črto pod vse izdatke, so lahko z veseljem ugotovili, da je bilo potovanje in zdravljenje mnogo cenejše, kot so sprva predvidevali, saj so stroški »olajšali« kranjsko deželno blagajno le za 44 goldinarjev in 61 krajcarjev. Od tega je stala:

– vožnja in spremstvo do Ljubljane	fl. 1.30
– večerja	2.50
– železniški vozni karti (Ljubljana–Budimpešta–Ljubljana)	30.80
– ostali stroški potovanja in bivanja v Budimpešti	
a) hrana v »Pragerhof«	0.60
b) stroški v »Großkanisza«	0.26
c) postrežek v Budimpešti	1.20
d) stroški v krčmi	1.17
e) kosilo	1.05
f) za različne potrebe v Budimpešti	3.50
g) vodnik (kažipot)	0.30
h) prevoz čez Donavo	0.25
i) hrana na postaji Eiselberg	0.68
j) vožnja iz Ljubljane in hrana	1.00
	44.61

Ostanek v višini 35,39 goldinarjev je škofjeloško županstvo vrnilo c. kr. okrajnemu glavarstvu v Kranju.

Od tistega davnega 24. maja 1892 je preteklo že lepo število let in marsikaj mnogo bolj pomembnega, kot je opisani dogodek, je v tem času doživela Škofja Loka. Vendar nam lahko včasih tudi na videz nepomembni dogodki pomagajo pri prikazu celotnega utripa nekega kraja v določenem obdobju in upam, da bo gornji prispevek eden od drobnih kamenčkov v mozaiku loške zgodovine.

O p o m b e

1. ZAL – enota Škofja Loka, Zapisniki sej občinskega odbora Škofje Loke 1891–1900, fasc. 4.
2. Janez Bleiweis, Pasja steklina (po spisu g. dr. J. Bleiweisa, žvinskega zdravnika v Novicah l. 1847), Vedež II–1/1849, št. 21, str. 162–163.
3. Enciklopedija leksikografskega zavoda, geslo Louis Pasteur, 5. knjiga (P–SJO), str. 64, Zagreb, 1966.
4. Stanko Arko, Pes moj prijatelj, str. 82, Koper 1971.
5. n. d.

6. ZAL – enota Škofja Loka, Osnanilu. Povelja te ner vikši kraljeve gosposke ali gubernija v krajski deželi. Kako se sederžati, kar stekle pese tiče, Ljubljana, 18. april 1792, fasc. Cirkularji 1723–1793.
7. Državni zakonik 1880, Postava od 29. februarja 1880 o odvrčanju in zatiranju kužnih bolezni pri živalih, Ljubljana 1880, str. 65.
8. ZAL – Ljubljana, REG I./1088, XI/18.
9. ZAL – enota Škofja Loka, gradivo stare loške občine, Zdravstvene zadeve 1880–1940, fasc. 131.
10. ZAL – Ljubljana, REG I./1088, XI/18.
11. ZAL – enota Škofja Loka, Osnanilu, Povelja ... § 5.
12. Janez Bleiweis, Pasja steklina, Vedež II-1/1849, št. 22, str. 172–173.
13. Mala splošna enciklopedija, geslo Pasteurjev zavod, 3. knjiga (P-Ž), str. 35.
14. ZAL – enota Škofja Loka, Osnanilu. Povelja ... § 7 in Janez Bleiweis, Pasja steklina, Vedež II-1/90, št. 22, str. 174.
15. ZAL – enota Škofja Loka, Osnanilu, Povelja ... § 8 in Državni zakonik 1880, Postava ... 35, str. 76–77.
16. Deželni zakon, ki zadeva vpeljavo davka od psov, 13. 12. 1868, št. 4.
17. Razglas magistrata deželnega stolnega mesta Ljubljana, Ljubljana, 28. 12. 1891.
18. Pravila o pobiranju pasje takse, § 16.
19. ZAL – Ljubljana, REG I./1088, XI/18.
20. ZAL – enota Škofja Loka, gradivo stare loške občine, Zdravstvene zadeve 1880–1940, fasc. 131.
21. ZAL – Ljubljana, REG I./1088, XI/18, št. 84–86.

Z u s a m m e n f a s s u n g

DIE HUNDSWUT IN ŠKOFJA LOKA IM JAHR 1892

Im vorliegenden Artikel versucht die Autorin, aus unterschiedlichen Blickpunkten das Tollwutproblem im 19. Jh. zu beleuchten. Ihre Absicht war nicht nur, ein interessantes Ereignis zu beschreiben, das sich Ende Mai 1892 zutrug, sondern auch, wie gut man sich im 19. Jahrhundert der Gefahr dieser Krankheit und ihrer Folgen bewußt war, auf welche Weisen man sie vermeiden wollte und wie man versuchte, sie zu bekämpfen. Zum besseren Verständnis spricht die Autorin zunächst in Kürze über die Ursachen, Arten, die Verbreitungsweise und Phasen dieser Krankheit. Danach stellt sie in der Fortsetzung die Maßnahmen vor, die auf den Biß eines tollwütigen Hundes folgten: die Meldung and die Behörden und Bekanntmachung der Hundesperre. Es folgt die Beschreibung der ärztlichen Behandlung. Bis zum Jahr 1885 hielt man sich ausnahmslos an die Volksmedizin, seit damals bediente man sich dagegen Pasteurs Impfungsmethode, wie sie in den Pasteurinstituten in Europa ausgeübt wurde. Aus unseren Gegenden wurden die Patienten an ein solches Institut in Budapest geschickt. Weiter ist die Rede über die Jagd auf streunende Hunde und die Einführung der Hundstaxe, wodurch die damaligen Behörden die Zahl der herrenlosen Hunde, welche die hauptsächlichen Tollwutsverbreiter waren, mindern wollten. Etwas länger verweilt die Autorin beim Tollwutsfall in Škofja Loka im J. 1892, als ein tollwütiger Hund drei Personen und einen Hund biß. Weil die Tollwut als sehr gefährliche Krankheit angesehen wurde, befahlen die Behörden die sofortige Verfolgung des Hundes und die Einführung der Hundesperre, die drei Monate dauerte. Einer der Gebissenen war nicht ernstlich verwundet, wogegen die übrigen zwei zur Behandlung mit der Impfungsmethode nach Budapest gehen mußten. Da die Verwundeten arm waren, wurden die Kosten von der k. k. Bezirkshauptmannschaft beglichen.